



Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

УДК 330.34:334.72:338.242.4(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17741555>

Вплив воєнних дій на розвиток підприємництва в регіонах України

Курей Оксана Андріївна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту,

Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет", м. Ужгород, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-7591-2272>

Калач Ганна Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління та бізнес-адміністрування, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6031-0591>

Василенко Вадим Анатолійович,

аспірант кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0004-4060-4412>

Прийнято: 09.11.2025 | Опубліковано: 27.11.2025

Анотація: Актуальність дослідження зумовлена глибокими трансформаціями економіки України внаслідок повномасштабної війни, що спричинила руйнування інфраструктури, втрату виробничих потужностей і зниження ділової активності в регіонах. **Мета.** Визначення впливу воєнних дій на розвиток підприємництва в регіонах України та обґрунтуванні напрямів



ефективної регіональної політики підтримки бізнесу в умовах воєнного й післявоєнного відновлення. **Методи.** В процесі дослідження використано статистичний, порівняльний та інтегральний аналіз, просторово-економічне моделювання для оцінки стану підприємницького середовища та рівня економічної безпеки регіонів. Інформаційну основу склали офіційні дані Державного комітету статистики, Міністерства фінансів України та наукові публікації. **Результати.** Встановлено нерівномірний вплив війни на регіональні підприємницькі екосистеми: східні й південні області зазнали найбільших втрат, тоді як західні та центральні регіони стали осередками релокації бізнесу. Простежується поступова стабілізація ВВП і фінансових показників підприємств у 2023–2024 рр. Виявлено значну територіальну асиметрію економічної безпеки, що вимагає регіонально орієнтованих механізмів державної підтримки. Підприємництво, особливо малий і середній бізнес, опинилося перед серйозними викликами, проте продемонструвало високу здатність до адаптації, цифровізації та кооперації. **Висновки.** Формування ефективної регіональної політики підтримки підприємництва має спиратися на відновлення інфраструктури та енергетичної стабільності, розвиток інвестицій у стійкі технології, підтримку релокації підприємств і розширення фінансових та цифрових інструментів розвитку малого й середнього бізнесу. Отримані результати мають практичне значення для розробки стратегій післявоєнного економічного відновлення України.

Ключові слова: економічна безпека, регіональна політика, індекс економічної свободи, інтегральний індекс економічної безпеки підприємництва, регіональний розвиток, стійкість бізнесу, війна.



The Impact of Military Hostilities on the Development of Entrepreneurship in the Regions of Ukraine

Oksana Kurei,

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Business-Administration, Marketing and
Management, Uzhhorod National University, Uzhhorod,
Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-7591-2272>

Hanna Kalach,

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Business
Administration, State Tax University, Irpin, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-6031-0591>

Vadym Vasylenko,

Postgraduate Student of the Department of Public Administration, Management
and Marketing, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0004-4060-4412>

Abstract: *The relevance of the study is due to the profound transformations of the Ukrainian economy as a result of the full-scale war, which caused the destruction of infrastructure, loss of production capacity and a decrease in business activity in the regions. **Purpose.** Determining the impact of military actions on the development of entrepreneurship in the regions of Ukraine and substantiating the directions of effective regional business support policy in the conditions of war and post-war recovery. **Methods.** The study used statistical, comparative and integrated analysis, spatial and economic modeling to assess the state of the business*



*environment and the level of economic security of the regions. The information basis was official data from the State Statistics Committee, the Ministry of Finance of Ukraine and scientific publications. **Results.** The uneven impact of the war on regional business ecosystems was established: the eastern and southern regions suffered the greatest losses, while the western and central regions became centers of business relocation. A gradual stabilization of GDP and financial indicators of enterprises is observed in 2023–2024. A significant territorial asymmetry of economic security has been identified, which requires regionally oriented state support mechanisms. Entrepreneurship, especially small and medium-sized businesses, faced serious challenges, but demonstrated a high ability to adapt, digitalize and cooperate. **Conclusions.** The formation of an effective regional policy to support entrepreneurship should be based on the restoration of infrastructure and energy stability, the development of investments in sustainable technologies, support for the relocation of enterprises and the expansion of financial and digital instruments for the development of small and medium-sized businesses. The results obtained have practical significance for the development of strategies for the post-war economic recovery of Ukraine. The results obtained can be used to develop regional policies, small and medium-sized business support programs, and post-war recovery strategies in Ukraine.*

Keywords: *economic security, regional policy, index of economic freedom, integral index of economic security, entrepreneurship, regional development, business sustainability, war.*

Постановка проблеми. Глибокі трансформаційні процеси, що охопили економіку України внаслідок повномасштабної війни, зумовили суттєві зміни у розвитку підприємництва в регіонах. Воєнні дії спричинили масштабні руйнування інфраструктури, втрату виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів і зниження ділової активності, що особливо відчутно



позначилося на малому та середньому бізнесі — основі економічного зростання та зайнятості. Підприємства опинилися у вкрай уразливому становищі через вимушену релокацію, брак фінансування, скорочення ринків збуту та зростання невизначеності інституційного середовища. Водночас у низці регіонів спостерігається формування нових моделей підприємницької адаптації — перехід на дистанційні або цифрові форми діяльності, розвиток соціального підприємництва, кооперації та відновлювальних ініціатив, що свідчить про потенціал економічної стійкості та самоорганізації бізнес-спільнот.

Ситуація вимагає комплексного наукового осмислення впливу воєнних дій на регіональні підприємницькі екосистеми з урахуванням відмінностей у рівні безпеки, ресурсного потенціалу, демографічних змін і державної підтримки. Вивчення цих процесів важливе для формування нових стратегій економічного відновлення, які поєднують принципи стійкого розвитку, децентралізації та інноваційної активності. Розуміння закономірностей функціонування бізнесу в умовах воєнних ризиків має значення для розроблення дієвих механізмів регіональної політики, залучення інвестицій, збереження робочих місць і підвищення конкурентоспроможності економіки в післявоєнний період. У статті вперше здійснено комплексну інтегральну оцінку регіональної економічної безпеки в умовах війни на основі просторово-економічного моделювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях проблема впливу воєнних дій на економічну безпеку та розвиток підприємництва в Україні має особливу актуальність, адже військова агресія спричинила глибокі структурні зміни в господарському середовищі, ринку праці та інвестиційному кліматі. Науковці зосереджують увагу на аналізі наслідків війни для промисловості, регіональної економіки та стійкості



держави, підкреслюючи потребу у формуванні дієвих механізмів адаптації й модернізації виробництва.

Ткаченко Т. П. та Тульчинська С. О. [1, с.5–9] зазначають, що воєнні дії системно підривають економічну безпеку та розвиток промислових підприємств — руйнують виробничі потужності, ланцюги постачання й посилюють бізнес-ризики. Водночас автори вказують, що адаптивні стратегії управління та модернізація промисловості є ключовими умовами відновлення економічної стійкості. Кононенко В. [2] наголошує, що сучасний стан економічної безпеки України суттєво ослаблений через воєнні дії, втрату ресурсів і зростання зовнішніх ризиків. Учений вважає, що її зміцнення потребує структурних реформ, диверсифікації економіки та захисту критичної інфраструктури.

Петриченко В. В. [3] підкреслює важливість ефективного управління міграційними процесами, адже збереження людського капіталу та реінтеграція мігрантів визначають стабільність ринку праці й потенціал відновлення економіки. Міграція, за автором, стає чинником переформатування економічного простору та нових моделей підприємницької адаптації. Марченко Н. А. та Клименко Т. В. [4] вважають, що забезпечення економічної безпеки можливе лише за умов інтегрованого підходу, який поєднує посилення внутрішніх ресурсів, адаптацію до зовнішніх викликів і створення механізмів післякризового відновлення. Козловський С., Горун С. та Мамашвілі Л. [5], стверджують, що економічна безпека України в умовах повномасштабної війни може бути суттєво підвищена шляхом активного впровадження інноваційних технологій та цифрової трансформації економіки. Рогатюк І., Івченко Б.-Ю., Канфуй І. та ін. [6] наголошують, що стратегія економічної безпеки в умовах війни потребує інституційних реформ, стимулювання конкуренції, інвестицій та інновацій. Автори підкреслюють



значення інтеграції економічної й національної безпеки як бази для підвищення стійкості та конкурентоспроможності держави.

Попередні праці зосереджувалися на макроекономічному рівні, тоді як регіональні підприємницькі процеси залишаються недослідженими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Недостатньо дослідженим залишається вплив воєнних дій на регіональну економічну безпеку та просторову диференціацію підприємницької активності, що потребує комплексної інтегральної оцінки для виявлення зон критичної уразливості. Таке дослідження є важливим не лише з теоретичної, а й з практичної точки зору, оскільки його результати можуть стати науковим підґрунтям для розробки цільових програм підтримки малого та середнього бізнесу, удосконалення інструментів державної допомоги та підвищення ефективності стратегій регіонального відновлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є виявлення та системний аналіз впливу воєнних дій на розвиток підприємництва в регіонах України, визначення особливостей адаптації бізнесу до кризових умов та обґрунтування напрямів формування ефективної регіональної політики підтримки підприємницької діяльності в умовах воєнного та післявоєнного відновлення, розробити типологію регіонів за рівнем економічної безпеки та підприємницької стійкості.

Виклад основного матеріалу дослідження Повномасштабна війна кардинально змінила господарське середовище в Україні і спричинила глибоку трансформацію сфери підприємництва. Динаміка кількості суб'єктів підприємницької діяльності у регіональному розрізі наочно відображає масштаби цих змін: у низці областей спостерігається суттєве скорочення бізнес-активності через бойові дії, втрату виробничих потужностей та порушення логістики, тоді як окремі західні регіони продемонстрували



зростання завдяки релокації підприємств і підтримці внутрішнього попиту (рис. 1).

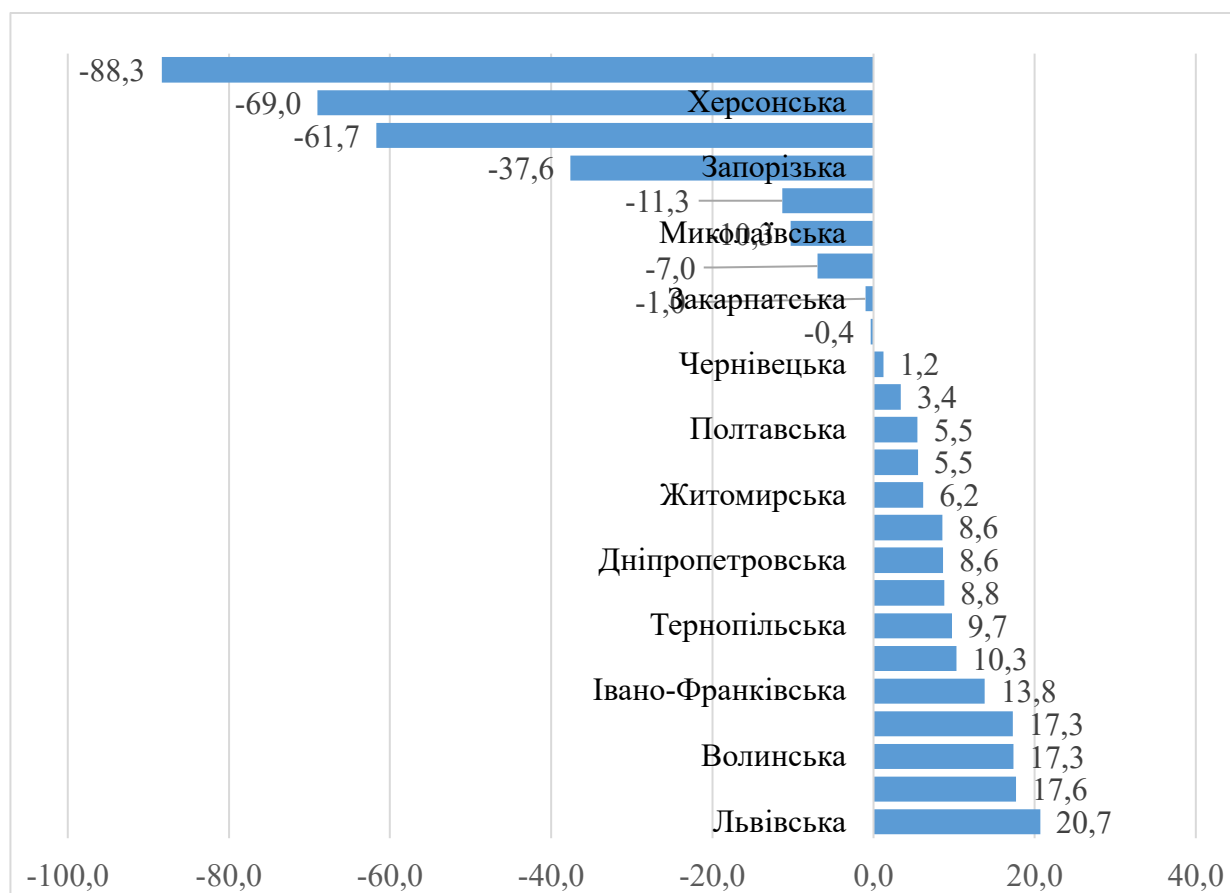


Рис. 1. Зміна кількості суб'єктів підприємницької діяльності в регіонах України в 2024 р. проти 2020 р., %

Джерело: власні розрахунки авторів за даними [7]

Такі територіальні зрушення є ключовими для розуміння просторової адаптації бізнесу до кризових умов та формування ефективної регіональної політики відновлення підприємництва.

Втрата інфраструктури, руйнування виробничих потужностей і системні порушення логістичних ланцюгів призвели до значного скорочення обсягів виробництва й доходів у багатьох регіонах, тоді як частина підприємств змушена була тимчасово або назавжди припинити діяльність. У той же час економіка демонструє ознаки поступового відновлення: згідно з



статистичними даними [8] ВВП України у 2024 році зріс, що відображає часткове відновлення економічної активності після гострої фази кризового спаду (рис. 2).

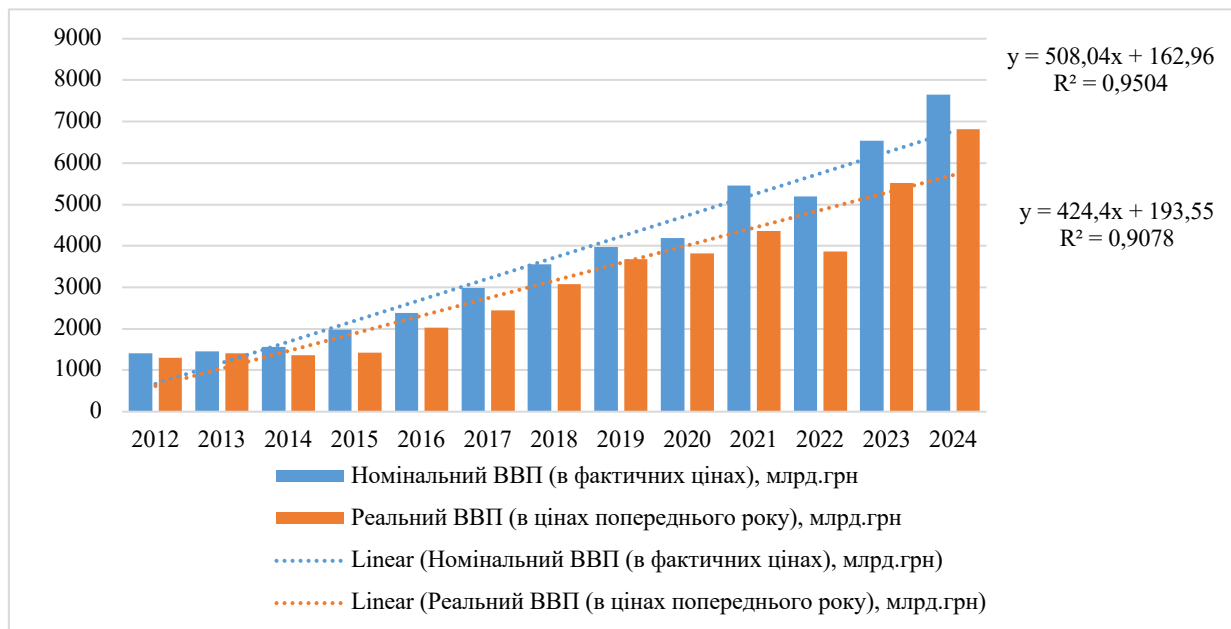


Рис.2. Динаміка номінального та реального валового внутрішнього продукту України, 2012–2024 рр.

Джерело: сформовано авторами за даними [8]

Аналіз динаміки номінального та реального валового внутрішнього продукту України у 2012–2024 рр. свідчить про суттєві коливання економічної активності, що безпосередньо відображають вплив воєнних дій на розвиток підприємництва, зокрема у регіональному вимірі. Якщо у період до 2021 р. спостерігалася стабільна тенденція до зростання як номінального, так і реального ВВП, то з початком повномасштабної агресії у 2022 р. зафіксовано помітне скорочення реального ВВП — з 4364 млрд грн у 2021 р. до 3866 млрд грн у 2022 р., що відображає зниження обсягів виробництва, руйнування інфраструктури та зменшення ділової активності в регіонах. Водночас уже у 2023–2024 рр. простежується відновлення економічної динаміки (реальний ВВП зріс до 6821 млрд грн у 2024 р.), що свідчить про адаптацію підприємницького сектору до умов воєнного часу, активізацію малих і



середніх підприємств у відносно безпечних регіонах, а також про ефективність державних і міжнародних програм підтримки бізнесу. Рівняння апроксимації показують стійку лінійну залежність ВВП від часу: номінальний ВВП ($y = 508,04x + 162,96; R^2 = 0,9504$) зростає швидше через інфляційні ефекти, тоді як реальний ВВП ($y = 424,4x + 193,55; R^2 = 0,9078$) зростає помірніше, відображаючи реальне виробництво. Високі R^2 свідчать про закономірне відновлення економіки попри воєнні виклики.

Таким чином, незважаючи на глибокі структурні потрясіння, українська економіка демонструє ознаки стійкості та поступового відновлення підприємницької активності, що має ключове значення для післявоєнної реконструкції та регіонального розвитку.

За результатами досліджень Центру економічного відновлення (ЦЕР) та Advanter Group у межах проєкту ПРООН «Підтримка України», реалізованого спільно з Міністерством економіки України [9], близько 80–85% підприємств у 2023–2024 рр. відновили роботу, здебільшого частково. Водночас їхні виробничі потужності та фінансові показники залишаються нижчими за довоєнні, що свідчить про високу адаптивність бізнесу, але й про зниження прибутковості та інвестиційної активності, особливо у секторі малого та середнього бізнесу.

Фінансова ситуація малого та середнього бізнесу є неоднорідною: відновлюється кредитування й доступ до фінансування [10,], проте зберігаються проблеми з ліквідністю, високими витратами та невизначеністю майбутніх ризиків, що стримує інвестиційний попит [11].

Регіональні диспропорції поглиблюються: прикордонні та фронтові області найбільше постраждали через руйнування інфраструктури, мінну небезпеку й депопуляцію, що ускладнює відновлення місцевого бізнесу, зокрема аграрного й переробного секторів. Це призводить до нерівності у



доступі до ринків, фінансів і трудових ресурсів та зумовлює потребу у цільових регіональних програмах відновлення [12].

У сучасних умовах війни енергетичний і видобувний комплекси України стали одними з найуразливіших секторів економіки, що безпосередньо впливає на стабільність підприємницької діяльності в регіонах. З огляду на те, що енергетична інфраструктура є базисом для функціонування промисловості, аграрного виробництва, транспорту та сфери послуг, її руйнування призводить до ланцюгових економічних втрат, зниження продуктивності праці, зростання собівартості продукції та обмеження інвестиційного потенціалу. Теоретичною основою аналізу виступає концепція стійкості економічних систем у кризових умовах, відповідно до якої масштаби пошкоджень та обсяг відновлювальних потреб відображають не лише прямі втрати активів, але й рівень адаптаційної спроможності бізнесу до екстремальних зовнішніх шоків. Оцінка впливу війни на енергетичний і видобувний комплекси дозволяє визначити просторові диспропорції у розвитку підприємництва, оцінити здатність регіонів до відновлення та сформувати емпіричну базу для розроблення політики економічної реінтеграції (рис. 3).

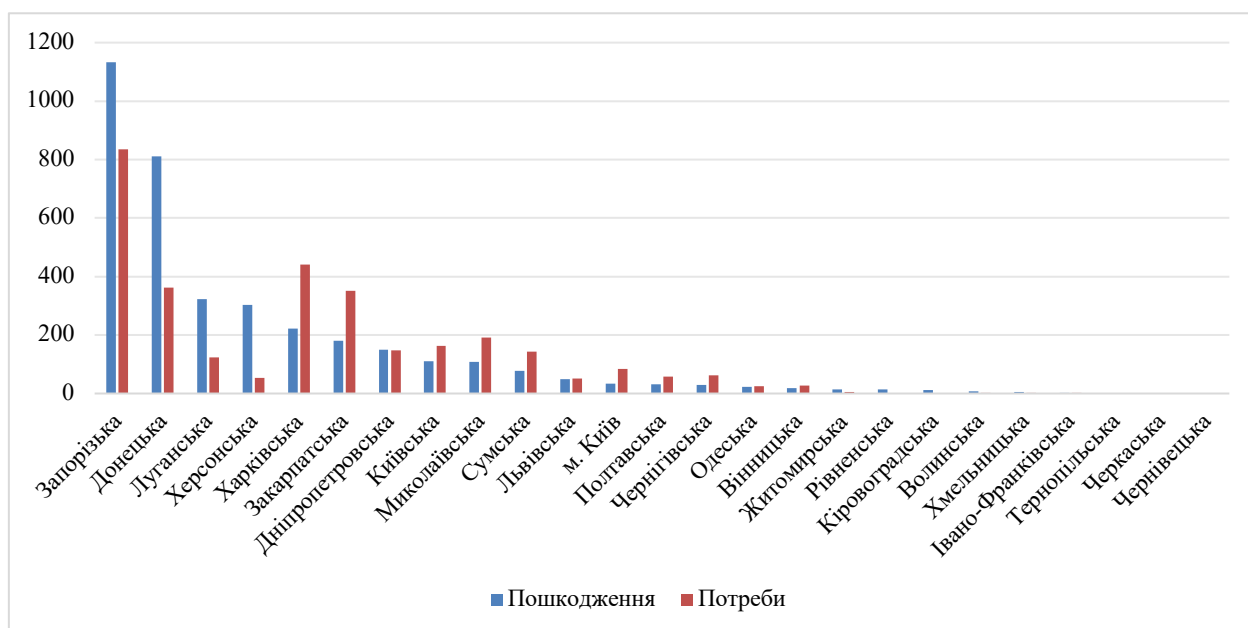


Рис. 3. Вплив війни на енергетичний і видобувний комплекси України: оцінка регіональних втрат, млн дол. США (лютий 2022 — грудень 2024)



Джерело: сформовано за даними [13]

Аналіз регіональних втрат енергетичного та видобувного комплексів України у 2022–2024 рр. свідчить про глибокий деструктивний вплив воєнних дій на підприємницьке середовище, зокрема у базових галузях економіки, що забезпечують енергетичну стабільність і виробничу інфраструктуру регіонів. Найбільших збитків зазнали Запорізька, Донецька, Луганська та Херсонська області, де руйнування промислових об'єктів і енергомереж спричинило зупинку підприємств, втрату робочих місць і скорочення інвестиційної активності. У регіонах, віддалених від зони бойових дій, зокрема у Закарпатській, Харківській та Київській областях, спостерігається підвищений рівень потреб у відновленні та модернізації енергетичної інфраструктури, що свідчить про прагнення бізнесу до адаптації та диверсифікації виробничих потужностей.

Таким чином, масштабні руйнування енергетичної та виробничої інфраструктури, що спостерігаються внаслідок воєнних дій, не лише змінюють регіональну структуру підприємництва, а й безпосередньо впливають на рівень економічної безпеки держави. Дестабілізація енергетичних ланцюгів, скорочення промислового потенціалу та зниження інвестиційної активності зумовлюють потребу в переосмисленні стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки. У цих умовах посилюється значення системного підходу до формування політики економічної безпеки, здатної забезпечити не лише відновлення підприємницької діяльності, а й створення передумов для довгострокової стійкості та конкурентоспроможності регіонів. Економічна безпека є ключовим елементом національної безпеки України, який забезпечує стабільність держави, її економічну незалежність і здатність до самовідтворення [14, с. 32-34]. Комплексне забезпечення економічної безпеки охоплює виробничу, фінансову, енергетичну, інвестиційно-інноваційну, соціальну та інші складові,



а також вимагає узгодженої державної політики, спрямованої на захист національних економічних інтересів в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів [15].

Індикатором стану економічної безпеки виступає рівень економічної свободи, відображаючи ступінь автономії підприємництва та ефективність ринкових механізмів. За міжнародними критеріями він оцінюється за п'ятьма параметрами: масштабами державного втручання, станом правової системи, стабільністю валюти, відкритістю до міжнародної торгівлі та рівнем регулювання бізнесу й ринку праці. Україна вперше увійшла до Індексу економічної свободи у 1995 році, посівши 118-те місце з оцінкою 3,46 бали. В 2022 вона займала 150-ту позицію (серед 165 країн) — найнижчу за весь період спостережень, що свідчить про значне погіршення показників порівняно з попередніми роками (рис. 3).

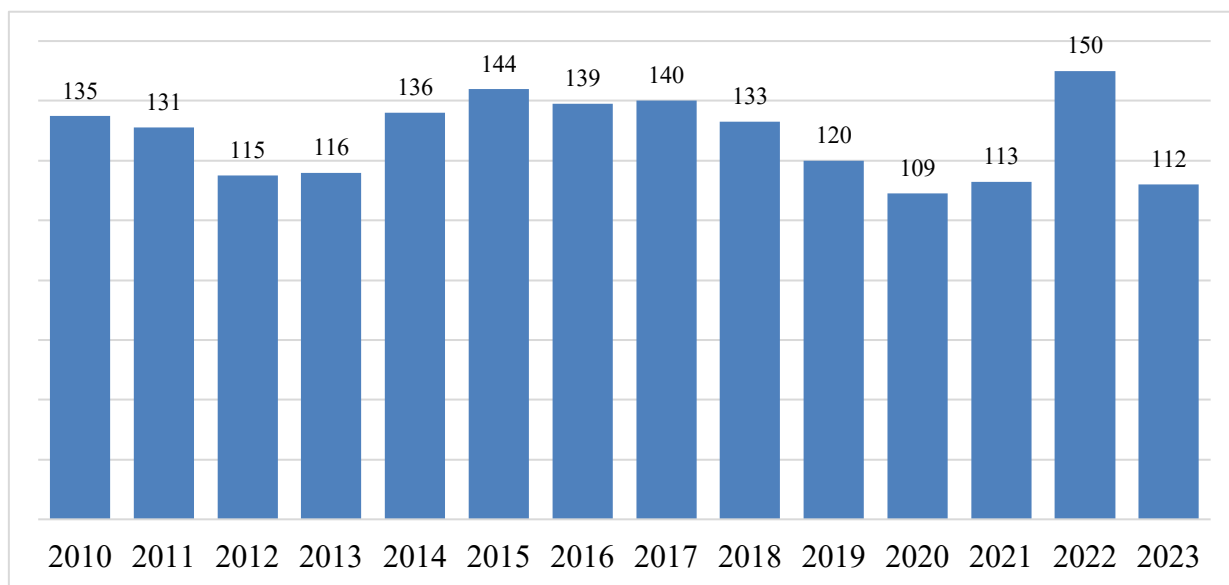


Рис. 4. Індекс економічної свободи – місце України, 2010-2023 рр.

Джерело: сформовано за даними [16, 17, 18]

У 2023 р. позиції України в глобальних рейтингах економічної свободи дещо покращилися — країна посіла 143-тє місце, що свідчить про часткове відновлення ринкової динаміки після кризових явищ, спричинених війною. За окремими показниками спостерігаються середньо-низькі результати: свобода



міжнародної торгівлі — 5,99 бали (132-ге місце), рівень державного втручання — 5,8 (128-ме), стабільність валюти — 5,26 (143-тє), регулювання ринку праці та бізнесу — 4,58 (150-те), ефективність правової системи — 4,57 (108-ме). Загальний індекс економічної свободи становить 5,24 бали, що відносить Україну до групи держав із найнижчим рівнем економічної свободи. Такі показники підтверджують необхідність зміцнення правових інститутів, удосконалення регуляторної політики та зниження адміністративного тиску на бізнес, що є базовими передумовами підвищення стійкості національної економіки в умовах воєнної невизначеності.

Війна спричинила глибокі просторові деформації підприємницького середовища, що призвело до формування нової економічної географії підприємництва в Україні. Територіальна диференціація наслідків бойових дій проявляється у зміщенні ділової активності в західні та центральні області, тоді як східні та південні регіони зазнали суттєвих економічних втрат. У сучасних умовах ключовими факторами впливу на рівень економічної безпеки регіонів стають безпекові ризики, доступ до енергоресурсів, логістичні можливості та державна підтримка малого і середнього бізнесу.

Збереження та відновлення підприємницької активності потребує цілісної державної політики, спрямованої на відновлення енергетичної та транспортної інфраструктури, стимулювання інвестицій у стійкі технології та створення сприятливого інституційного середовища для розвитку бізнесу в умовах воєнної та післявоєнної трансформації.

Для комплексної оцінки рівня економічної безпеки регіонів України за 2024 р. застосовано інтегральний підхід, який враховує чотири ключові індикатори: кількість діючих суб'єктів господарювання, чистий прибуток підприємств, обсяги капітальних інвестицій та зовнішню торгівлю товарами (табл.1).



Таблиця 1

Основні показники економічного розвитку підприємництва в регіонах
України, 2024 р.

Регіон	Кількість діючих суб'єктів господарювання	Чистий прибуток, млн грн	Капітальні інвестиції, млн грн	Зовнішня торгівля товарами, млн дол. США
Київська	131510	54091	48403	1943
Львівська	155210	46817	25703	2712
Дніпропетровська	166465	44373	50758	5979
Полтавська	70175	29521	19726	1911
Вінницька	76112	26349	15494	1963
Одеська	129073	22609	14391	1855
Харківська	147923	16962	20786	698
Хмельницька	70441	22253	10573	976
Черкаська	59546	17393	10397	1280
Закарпатська	49416	15054	8891	1446
Житомирська	54422	9530	10967	770
Волинська	48942	5265	12862	1172
Миколаївська	50141	5378	9559	880
Сумська	42169	16868	8721	809
Рівненська	51390	1381	11474	593
Івано- Франківська	63130	3163	11426	619
Тернопільська	42385	14233	9751	850
Чернігівська	43346	17429	12644	1001
Донецька	25005	-9178	4939	77
Луганська	2613	-301	54	0



Херсонська	14024	-622	346	16
------------	-------	------	-----	----

Джерело: сформовано за даними [7]

Індекси було нормовано методом *min–max*, після чого розраховано узагальнений показник економічної безпеки регіонів. Отримані результати свідчать про виражену територіальну асиметрію розвитку підприємництва, зумовлену як структурними особливостями регіональних економік, так і наслідками воєнних дій, що ускладнюють економічну стабілізацію та інвестиційну діяльність у постраждалих областях.

Отримані результати засвідчили суттєву територіальну асиметрію розвитку підприємництва, що зумовлена як структурними особливостями економіки регіонів, так і наслідками воєнних дій (рис. 5).

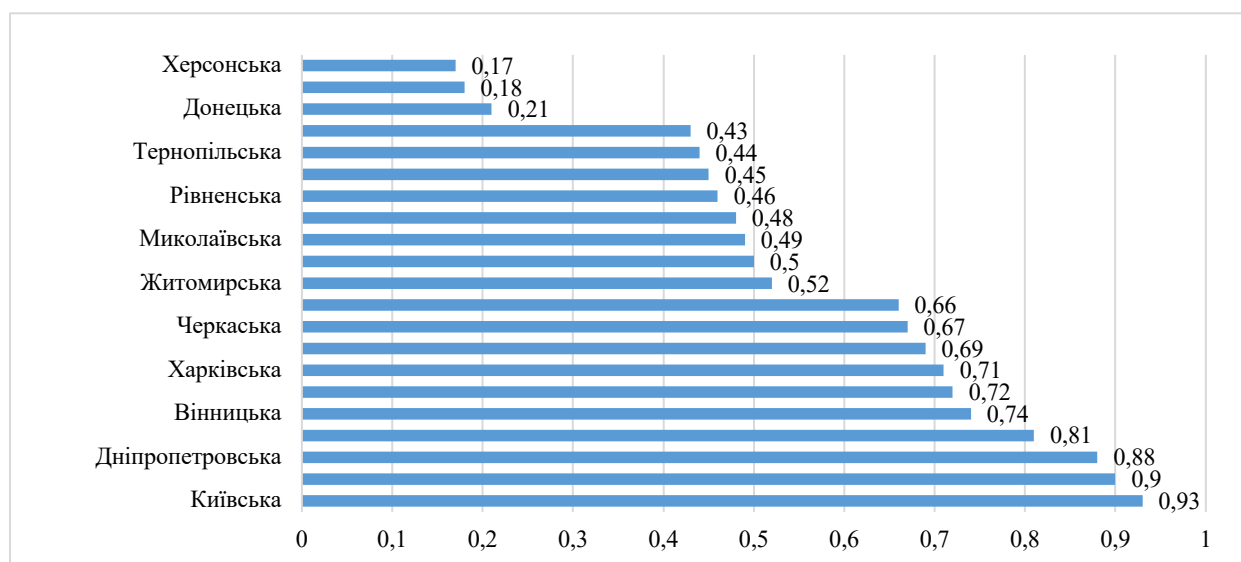


Рис. 5. Інтегральний індекс економічної безпеки регіонів України, 2024

р.

Джерело: розраховано авторами

Отримані дані свідчать, що високий рівень економічної безпеки демонструють області з потужним промисловим і фінансовим потенціалом — передусім Дніпропетровська, Київська, Львівська та Полтавська. Водночас регіони східного та південного макрорегіонів — Донецька, Луганська та Херсонська області — перебувають у зоні критичної економічної небезпеки, що зумовлено масштабними руйнуваннями інфраструктури, зниженням



інвестиційної активності та зупинкою бізнесу. Загальна динаміка свідчить про поглиблення регіональних диспропорцій, що актуалізує потребу в цільових програмах державної підтримки підприємництва, спрямованих на економічну стабілізацію і післявоєнне відновлення територій.

Серед помітних тенденцій — прискорена цифровізація та диверсифікація бізнес-моделей: багато суб'єктів господарювання переходять на віддалені, діджитал-сервіси, логістичні переорієнтації та використання онлайн-ринків, а також розвивають кооперативні й соціальні форми підприємництва. Такі зміни підвищують стійкість окремих підприємств, проте потребують інвестицій у людський капітал, цифрову інфраструктуру й доступ до кредитування [14, с.47-48].

Державна підтримка та допомога з боку міжнародних донорів мають визначальне значення для відновлення економіки України. Згідно з оцінками міжнародних інституцій, обсяги необхідних інвестицій для післявоєнної відбудови вимірюються сотнями мільярдів доларів. У цьому контексті для розвитку підприємництва особливо важливими є прозорі механізми грантової та кредитної підтримки, системи страхування воєнних ризиків, а також програми релокації бізнесу й професійного перенавчання працівників.

Сучасний стан підприємництва в регіонах України характеризується одночасною стійкістю й вразливістю — велика частина підприємств адаптувалася та відновила операції, але загальна продуктивність, прибутковість і інвестиційна активність залишаються нижчими за довоєнні показники; регіональні диспропорції та інституційні бар'єри вимагають таргетованих політик підтримки й координації міжнародної допомоги для забезпечення сталого відновлення підприємницького середовища [19, с. 946-950].

Проведене дослідження свідчить, що воєнні дії в Україні спричинили глибоку просторову деформацію підприємницького середовища, посиливши



нерівномірність економічного розвитку між регіонами. За цих умов ефективна регіональна політика має ґрунтуватися на принципах диференційованого підходу, економічної децентралізації та стійкого відновлення, орієнтуючись на реальні потреби місцевого бізнесу та специфіку територіальних економік (табл.2).

Таблиця 2

Основні напрями формування регіональної політики підтримки підприємницької діяльності України в умовах війни

Напрямок	Зміст та очікувані результати
Відновлення інфраструктури та енергетичної безпеки	Модернізація транспортних, енергетичних і цифрових мереж; відновлення виробничих потужностей; стабілізація логістичних ланцюгів
Інституційна підтримка бізнесу	Спрощення регуляторних процедур, створення центрів підтримки підприємництва, покращення комунікації між бізнесом і владою
Фінансова підтримка МСБ	Гранти, пільгове кредитування, страхування воєнних ризиків, формування регіональних фондів розвитку
Розвиток людського капіталу	Програми перекваліфікації, підтримка зайнятості, залучення ВПО до відновлення економіки
Цифрова та «зелена» трансформація	Впровадження інновацій, розвиток екосистем для стартапів, стимулювання енергоефективних технологій

Джерело: власна розробка авторів

Одним із ключових напрямів виступає відновлення критичної інфраструктури та енергетичної безпеки регіонів, що забезпечить безперервність виробничих процесів і стабільність логістичних ланцюгів. Важливим завданням є надання пріоритетності інвестицій у модернізацію енергосистем, транспортних вузлів і цифрових мереж як базису для відновлення промисловості та малого і середнього бізнесу.



Не менш важливою складовою є створення сприятливого інституційного середовища для бізнесу, яке передбачає спрощення дозвільних процедур, зменшення регуляторного тиску та посилення правового захисту підприємців. Запровадження регіональних офісів підтримки підприємництва, консультативних центрів для релаксованих бізнесів і цифрових платформ взаємодії бізнесу з органами влади сприятиме активізації підприємницької діяльності. Водночас важливо зміцнювати фінансові механізми підтримки малого та середнього бізнесу через грантові програми, пільгове кредитування, державне страхування воєнних ризиків і створення регіональних фондів відновлення. Особливу увагу слід приділяти підтримці стартапів, агропідприємств і виробничих кластерів, які забезпечують локальну зайнятість і соціальну стабільність у громадах.

Подальший розвиток людського капіталу та підтримка зайнятості мають стати ще одним ключовим напрямом. Програми перекваліфікації, професійної освіти, інноваційного підприємництва та залучення внутрішньо переміщених осіб до економічної діяльності сприятимуть формуванню стійкого ринку праці в регіонах. Водночас важливим стратегічним вектором є підтримка цифрової та «зеленої» трансформації бізнесу, розвиток інноваційних екосистем, стимулювання енергоефективних технологій і створення умов для переходу до низьковуглецевої економіки. Це забезпечить підвищення конкурентоспроможності регіонів і зменшить їхню залежність від енергоємних галузей.

Таким чином, формування ефективної регіональної політики підтримки підприємництва в умовах війни передбачає поєднання державного регулювання, місцевої ініціативи та міжнародної допомоги. У післявоєнний період пріоритетом має стати перехід від моделі екстреного реагування до моделі сталого розвитку, орієнтованої на інноваційність, екологічність та соціальну відповідальність бізнесу. Такий підхід дозволить не лише



забезпечити економічне відновлення, а й підвищити рівень економічної безпеки та довгострокову стійкість підприємницької екосистеми регіонів України.

Висновки. Результати дослідження засвідчують, що воєнні дії стали не лише деструктивним чинником для підприємницької діяльності, а й каталізатором трансформаційних процесів у регіональній економіці України. Незважаючи на значні втрати, більшість підприємств продемонстрували адаптаційний потенціал і прагнення до відновлення. Формування ефективної регіональної політики має базуватися на поєднанні державного регулювання, місцевої ініціативи та міжнародної підтримки, спрямованої на вирівнювання регіональних диспропорцій, стимулювання інвестицій та підвищення економічної безпеки.

У післявоєнний період пріоритетом державної політики має стати перехід від моделі екстреного реагування до моделі сталого розвитку, орієнтованої на інноваційність, екологічність і соціальну відповідальність бізнесу. Такий підхід дозволить забезпечити не лише економічне відновлення, а й довгострокову стійкість підприємницької екосистеми регіонів України. Перспективами подальших досліджень є розроблення аналітичної панелі моніторингу регіональної економічної безпеки в реальному часі.

Список використаних джерел

1. Ткаченко Т.П., Тульчинська С.О. Вплив воєнних дій на економічну безпеку та розвиток промислових підприємств України. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*. 2023. № 15. С. 5–9. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.15.5>. (дата звернення: 27.08.2025)
2. Kononenko V. Analysis of the state of Ukraine's economic security: From external factors to rare-earth metals and political confrontation with the United



States. *Foreign Affairs*. 2025. Vol. 35(2). P. 15-22.
<https://doi.org/10.59214/ua.fa/2.2025.15>. (дата звернення: 27.08.2025)

3. Петриченко В.В. Вплив воєнних дій на масштаби та структуру міграційних процесів в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 138. С.118-124. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/09/petrychenko_138.pdf (дата звернення: 27.08.2025)

4. Марченко Н. А., Клименко Т. В. Вплив воєнних дій на фінансову стійкість прикордонних територій України. *Електронний журнал "Ефективна економіка"*. 2025. № 6. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.6.52> . (дата звернення: 29.08.2025)

5. Козловський С., Горун С., Мамашвілі Л. Підвищення економічної безпеки держави на основі інноваційних та цифрових трансформацій. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-34>. (дата звернення: 28.08.2025)

6. Rohatiuk I., Ivchenko B.-Y., Kanfui I., et al. Economic security of Ukraine in wartime: challenges and prospects. *Revista Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13(81). P. 78–85.: <https://doi.org/10.34069/ai/2024.81.09.5>. (дата звернення: 28.08.2025)

7. Державна служба статистики України. Регіональна статистика. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 29.08.2025)

8. Валовий внутрішній продукт (2002-2025). Ставки, індекси, тарифи. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 28.08.2025).

9. Assessment of the impact of the war on micro-, small- and medium-sized enterprises in Ukraine. Kyiv: United Nations Development Programme in Ukraine, 2024, 85. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-02/undp-ua-assessment-war-impact-enterprises-ukraine.pdf>. (дата звернення: 28.08.2025)

10. Огляд банківського сектору: листопад 2024. Національний банк України.



https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-11.pdf?v=9. (дата звернення: 29.08.2025)

11. Dunais N., Jensen S., Clarke E., et al. From Economic Recovery to Global Food Security: The Urgent Need to Demine Ukraine. The Tony Blair Institute for Global Change. URL: <https://demine.gov.ua/static-objects/demine/uploads/public/676/007/aac/676007aace57b170502866.pdf>. (дата звернення: 29.08.2025)

12. Цимбала А. Стійкість малого і середнього бізнесу України у війні: виклики, політика і майбутнє. Аналітика. Економіка. URL: <https://voxukraine.org/stijkist-malogo-i-serednogo-biznesu-ukrayiny-u-vijni-vyklyky-polityka-i-majbutnye>. (дата звернення: 27.08.2025)

13. Ukraine fourth rapid damage and needs assessment (RDNA4). February 2022 – December 2024. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P180174-ca39eccd-ea67-4bd8-b537-ff73a675a0a8.pdf>. (дата звернення: 30.08.2025)

14. Романчук Я. Концепція національної економічної безпеки України. Індекс національної економічної безпеки України. Міжнародний Інститут Свободи, 2024. URL: https://d2c4wny57m91c4.cloudfront.net/National_Economic_Security_Ukraine_2024_8bf203014e.pdf. (дата звернення: 30.08.2025)

15. Kuchmak Y., Litovchenko V., Zarichnyi R., et al. Economic Security of Ukraine and Its Structural Components: Economic and Legal Aspects. *Path of Science*. 2024. Vol. 10(5). P. 1008–1012. URL: <https://doi.org/10.22178/pos.104-25>. (дата звернення: 30.08.2025)

16. Україна в рейтингу економічних свобод: Heritage Foundation. Скільки-скільки? URL: <https://skilky-skilky.info/ukraina-v-reytnynhu-ekonomichnykh-svobod/> (дата звернення: 30.08.2025)

17. Economic Freedom of the World: 2025 Annual Report. URL:



<https://www.fraserinstitute.org/studies/economic-freedom-world-2025-annual-report>. (дата звернення: 29.08.2025)

18. Kim A.B. 2025 Index of Economic Freedom. URL: https://static.heritage.org/index/pdf/2025/2025_indexofeconomicfreedom.pdf. (дата звернення: 19.08.2025)

19. Akimov O. Post-war Economy of Ukraine: Innovation and Investment Development Project. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67, no. 5. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.5.2022.30>. (дата звернення: 26.08.2025)